

Stimulansbidrag LOV

Delrapport 2014

Du får gärna citera Socialstyrelsens texter om du uppger källan, exempelvis i utbildningsmaterial till självkostnadspris, men du får inte använda texterna i kommersiella sammanhang. Socialstyrelsen har ensamrätt att bestämma hur detta verk får användas, enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen). Även bilder, fotografier och illustrationer är skyddade av upphovsrätten, och du måste ha upphovsmannens tillstånd för att använda dem.

Artikelnummer 2014-3-20
Publicerad www.socialstyrelsen.se, mars 2014

Förord

Socialstyrelsen fick 2013 i uppdrag av regeringen att fördela stimulansmedel till kommuner som är intresserade av att införa eller utreda behovet av ett valfrihetssystem inom den kommunala välfärdssektorn enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem, LOV.

Detta är den tredje delrapporten i Socialstyrelsens uppföljning av utbetalade stimulansmedel. Uppföljningen grundar sig på en enkätundersökning till de kommuner som erhållit stimulansmedel 2012 och 2013. Även kommuner som tidigare erhållit stimulansmedel har haft möjlighet att besvara enkäten. I rapporten redogör Socialstyrelsen dels för hur 2013 års stimulansbidrag har använts och dels för var i processen kommunerna befinner sig i förhållande till att införa ett valfrihetssystem enligt LOV.

Delrapporten har utarbetats av Anneli Kastrup som också varit projektledare. Utredarna Robert Linder och Thomas Malm har deltagit i projektet. Tiina Höglander har ansvarat för avsnittet om hur stimulansmedlen fördelats. Ansvarig enhetschef har varit Eva Wallin.

Lars-Erik Holm
generaldirektör

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	7
Inledning	8
Bakgrund	8
Socialstyrelsens uppdrag	8
Beviljade stimulansbidrag under 2013.....	9
Genomförande.....	9
Beslutsläget december 2013.....	11
Kommuner som har infört valfrihetssystem	12
Kombination av service- och omvårdnad är vanligast.....	12
Grannkommun vanlig samverkansaktör.....	13
Information om LOV.....	13
Målgruppen.....	14
Varierande stöd för ickeväljare	14
Egenregi vanligaste ickevalsalternativet.....	15
Omval görs enkelt, men relativt sällan	15
Många utförare i kommunerna	16
Kvalitetsutveckling.....	16
Det är vanligt med svårigheter.....	17
Kommuner på väg att införa valfrihetssystem	18
Information	18
Stöd vid ickeval.....	19
Kvalitetsutveckling.....	19
Svårigheter.....	20
LOV sätts i drift 2015	20
Kommuner som inte har fattat beslut.....	21
Kommuner som beslutat att inte införa valfrihetssystem	23
Kommuner som inte har sökt stimulansbidrag	24
Referenser	25
Bilagor	26

Sammanfattning

Under 2013 beviljade Socialstyrelsen drygt 15 miljoner kronor i stimulansbidrag till 43 kommuner för att förbereda eller utveckla valfrihetssystem i enlighet med lagen (2008:962) om valfrihetssystem (LOV). Socialstyrelsen har under 2013 haft regeringens uppdrag att följa upp hur stimulansbidragen har använts, samt att följa kommunernas utveckling av valfrihetssystem inom äldre- och handikappomsorgen.

Uppföljningen har gjorts med hjälp av en enkätundersökning som i första hand riktat sig till de kommuner som erhållit bidrag under 2012 och 2013, men även varit öppen för kommuner som tidigare erhållit stimulansbidrag. Enkätundersökningen besvarades av totalt 198 kommuner och speglar förhållandet den 1 december 2013. Rapporten innehåller också en sammanställning av beslutsläget för landets övriga kommuner avseende LOV, baserad på uppgifter från tidigare uppföljningar.

Av de 150 kommuner som i december 2013 hade ett valfrihetssystem i drift, besvarade 122 Socialstyrelsens enkät. Valfrihetssystemet var vanligast förekommande inom hemtjänstens serviceinsatser eller i en kombination av vård- och omsorgstjänster. Information om valfrihetssystemet gick oftast genom biståndshandläggarna och genom kommunernas webbplatser. Drygt fyra av tio personer i målgruppen hade valt en enskild utförare, nästan lika många hade valt kommunens utförare och knappt två av tio hade av olika skäl inte gjort något aktivt val. Fler än hälften av kommunerna ansåg att processen med att införa ett valfrihetssystem hade inneburit olika svårigheter. De vanligaste problemen var att få externa utförare att etablera sig i kommunen, att fastställa rimliga ersättningsnivåer, att beräkna de ekonomiska konsekvenserna för kommunen och att anpassa de administrativa stödsystemen.

Ytterligare 27 kommuner hade beslutat att införa LOV, men inte hunnit göra det i december 2013.

37 kommuner hade sökt stimulansmedel, men inte fattat beslut om att införa valfrihetssystem enligt LOV.

42 kommuner hade efter utredning beslutat att inte införa valfrihetssystem enligt LOV. I enkäten angavs politiska skäl som den vanligaste orsaken till detta.

34 kommuner hade inte ansökt om stimulansmedel för att utreda eller utveckla valfrihetssystem enligt LOV.

Sammantaget visar Socialstyrelsens uppföljning från den 1 december 2013 att 61 procent av kommunerna antingen hade infört eller fattat beslut om att införa LOV, 26 procent av kommunerna hade fattat beslut om att inte införa LOV alternativt hade inte ansökt om stimulansbidrag för att göra det och 13 procent av kommunerna hade inte fattat något beslut i frågan.

Inledning

Bakgrund

Regeringen gav 2008 Socialstyrelsen i uppdrag att besluta om och fördela stimulansbidrag till de kommuner som ville förbereda och utveckla valfrihetssystem inom äldre- och handikappomsorgen för insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453), SoL. Uppdraget slutrapporterades i december 2010 och då hade 212 kommuner ansökt om och beviljats bidrag. Av dessa hade 153 kommuner infört valfrihetssystem enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem, LOV, alternativt beslutat att införa ett sådant men ännu inte tagit systemet i bruk.

I budgetpropositionen för 2011 föreslog regeringen att en satsning skulle genomföras i syfte att skapa förutsättningar för fler kommuner att införa valfrihet enligt LOV inom äldreomsorgen. Det övergripande målet var att alla kommuner senast 2014 skulle ha fattat beslut om valfrihet enligt LOV.

För att fortsätta stimulera utvecklingen av valfrihetssystem ställde regeringen under 2011 nya medel till förfogande för de 78 kommuner som inte tidigare sökt stimulansbidrag för detta. Det året fördelade Socialstyrelsen drygt 21 miljoner kronor i stimulansbidrag till 36 kommuner.

Under 2012 ställde regeringen ytterligare medel till förfogande. Dessa kunde även sökas av kommuner som tidigare erhållit stimulansbidrag. Kommuner som inte tidigare hade ansökt skulle dock prioriteras. Sammanlagt fördelades 20 miljoner kronor till 48 kommuner.

Vid sidan av de anslagna stimulansbidragen tillsatte regeringen 2012 Utredningen om framtida valfrihetssystem inom socialtjänsten, för att utvärdera effekterna av införandet av LOV [1]. Utredningen presenterade sitt förslag den 15 januari 2014, vilket i korthet innebär en skyldighet för kommunerna att skapa förutsättningar för valfrihet inom hemtjänsten antingen genom LOV, lagen om offentlig upphandling (LOU) eller genom en kombination av de båda lagarna.

Socialstyrelsens uppdrag

Socialstyrelsen har under 2013 haft regeringens uppdrag att besluta om och fördela drygt 15 miljoner kronor i bidrag till kommuner som är intresserade av att förbereda och utveckla valfrihetssystem enligt LOV. En prioritering skulle göras för kommuner som inte tidigare hade ansökt om stimulansbidrag, liksom för kommuner som planerat att utveckla kvalitetsaspekterna i sitt valfrihetssystem.

I uppdraget ingår också att följa kommunernas utveckling av valfrihetssystem inom äldre- och handikappomsorgen, samt att redovisa de utbetalade medlen. Uppdraget gäller inte endast kommuner som erhållit stimulansbidrag under 2013 utan även kommuner som tidigare fått stimulansbidrag för samma ändamål. Socialstyrelsens uppföljning ska beskriva hur och i vilken

utsträckning kommunerna har valt att förbereda, införa och anpassa valfrihetssystem inom omsorgerna, med särskilt fokus på de delar av systemen som har direkt betydelse för den enskilde. Viktiga områden är till exempel hur kommunerna arbetar med att informera och stödja enskilda i valsituationen, i synnerhet dem som av olika skäl inte själva kan göra ett aktivt val. Även de som inte vill göra ett aktivt val har rätt till information om vilka alternativ som i så fall blir aktuella. Uppföljningen ska också kunna utgöra ett kunskapsunderlag för kommunerna i det fortsatta arbetet med att utveckla och förbättra de fria valen inom äldre- och handikappomsorgen.

I den här rapporten lämnas en redovisning av utbetalade medel för 2013, en beskrivning av vilken typ av insatser som genomförts, samt vilka svårigheter och utmaningar som kommunerna rapporterat om i samband med de genomförda insatserna. De 198 kommunerna som ingått i uppföljningen är kategoriserade utifrån sitt respektive beslutsläge avseende LOV.

Därutöver redovisas beslutsläget avseende LOV för samtliga kommuner. En viss reservation måste dock göras för att några kommuner kan ha ändrat sitt beslut om valfrihetssystemet efter det att de lämnat sin slutredovisning till Socialstyrelsen.

Stimulansbidraget upphör 2014 och senast den 1 juli 2015 ska Socialstyrelsen lämna en slutrapport för uppdraget.

Beviljade stimulansbidrag under 2013

Under år 2013 fördelade Socialstyrelsen drygt 15 miljoner kronor till 43 kommuner som var intresserade av att förbereda och utveckla valfrihetssystem i enlighet med LOV. Sammanlagt ansökte 82 kommuner om drygt 47 miljoner kronor.

Socialstyrelsen prioriterade ansökningar från kommuner som inte tidigare ansökt om stimulansbidrag (en kommun) eller som fokuserade på kvalitetsaspekter (64 kommuner). Enligt ett tidigare beslut från regeringen (S2008/3609/ST daterat 2008-04-10), kunde kommunerna få totalt högst två miljoner kronor vardera.

37 ansökningar avslogs på grund av att kommunerna tidigare beviljats medel upp till maxbeloppet två miljoner kronor. Vidare avslogs ansökningar från två kommuner som inte hade kompletterat sin ansökan enligt Socialstyrelsens begäran. Se bilaga 1 för beskrivning av hur 2013 års medel fördelades.

Genomförande

Denna uppföljning bygger på en enkätundersökning som gjorts i de 256 kommuner som någon gång beviljats stimulansbidrag för att utreda eller utveckla valfrihetssystem enligt LOV under perioden 2008–2013. De 34 kommuner som aldrig sökt stimulansbidrag ingår inte i uppföljningen.

Av de 256 kommuner som berördes av enkäten, besvarades denna av 198 kommuner, vilket innebär en svarsfrekvens på 77 procent. För de (91) kommuner som beviljats stimulansbidrag 2012 och 2013 var besvarandet obliga-

toriskt (100 procent svarsfrekvens). För de kommuner som beviljats stimulansbidrag tidigare år och redan lämnat en slutrapport var deltagandet frivilligt.

Enkätundersökning

De svar som redovisas speglar förhållandet som det såg ut i kommunerna den 1 december 2013 (tabell 1), medan beskrivningen av beslutsläget totalt även grundar sig på tidigare uppföljningar [2]. Frågorna i enkäten var med några undantag desamma som i tidigare undersökningar. De nya frågorna gällde kvalitetshöjande insatser och eventuella samverkanspartner.

Enkäten förekom i sex alternativa versioner, beroende på vilket beslutsläge kommunen befann sig i vid tidpunkten för uppföljningen. Kommunerna fick själva avgöra vilket av nedanstående alternativ som bäst beskrev den aktuella situationen:

- A) Kommunen har *valfrihetssystem* enligt LOV i drift.
- B) Kommunen har fattat politiskt beslut om att införa valfrihetssystem enligt LOV, men *ännu inte satt det i drift*.
- C) Kommunen har *ännu inte fattat politiskt beslut* om valfrihetssystem enligt LOV.
- D) Kommunen har fattat politiskt *beslut om att inte införa* valfrihetssystem.
- E) Kommunen har tidigare beslutat att införa valfrihetssystem, men sedan *ändrat till att inte införa* valfrihetssystemet.
- F) Kommunen har haft ett valfrihetssystem enligt LOV i drift, men senare fattat politiskt beslut om att *avskaffa det*.

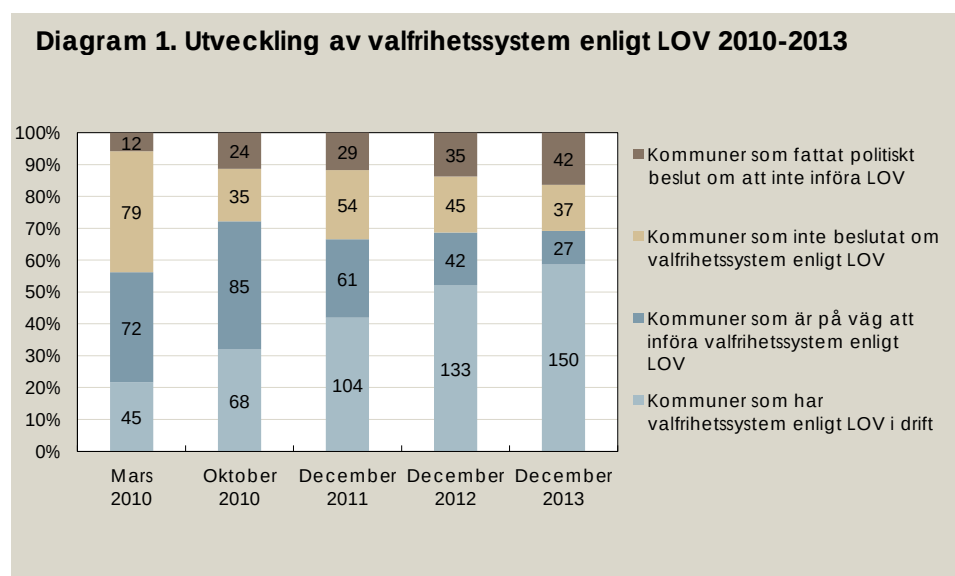
Tabell 1. Beslutsläget den 1 december 2013 i de kommuner som besvarat enkäten. N=198.

Kommunen har...	Antal kommuner	Andel i procent
ett system enligt LOV i drift	122	62
fattat positivt beslut om LOV, men ej infört	20	10
inte beslutat om LOV	24	12
valt att inte införa LOV	27	14
beslutat införa LOV, men senare ändrat beslutet	1	1
haft system enligt LOV i drift, men avskaffat det	0	0
inget av ovanstående alternativ	4	2
Samtliga	198	100

I ett fall har det i efterhand visat sig att en kommun besvarat fel enkät. I sammanställningen av det totala beslutsläget avseende LOV är detta justerat (bilaga 2). Även de fyra kommuner som angivit ”inget av ovanstående alternativ”, har efter kontakt placerats i den grupp som bäst stämmer överens med det aktuella läget i samma bilaga.

Beslutsläget december 2013

Antalet kommuner som infört ett valfrihetssystem enligt LOV har ökat kontinuerligt. Den 1 december 2013 hade totalt 150 kommuner infört ett valfrihetssystem enligt LOV, vilket innebär en ökning med 17 kommuner sedan den förra mätningen i december 2012. Beslut om att införa valfrihetssystem enligt LOV hade fattats av 27 kommuner, medan beslut om att *inte* införa valfrihetssystem enligt LOV hade fattats av 42 kommuner. Sammanlagt 37 kommuner hade utrett frågan men inte fattat något beslut. Antalet kommuner som aldrig ansökt om stimulansbidrag för LOV minskade från 35 till 34 mellan 2012 och 2013.¹ I diagram 1 nedan jämförs beslutsläget i kommunerna när det gäller valfrihetssystem enligt LOV med det som Socialstyrelsen noterat i tidigare uppföljningar.

Antalet kommuner som har infört valfrihetssystem enligt LOV har mer än fördubblats under perioden oktober 2010–december 2013. I december 2013 hade 52 procent av samtliga kommuner ett valfrihetssystem i drift. Andelen berörda invånare är dock betydligt högre med hänsyn till att flera större kommuner, däribland Stockholm, ingår bland de kommuner som har LOV i drift.

Sammantaget visar Socialstyrelsens uppföljning från den 1 december 2013 att 61 procent av kommunerna antingen hade infört eller fattat beslut om att införa LOV, 26 procent av kommunerna hade fattat beslut om att inte införa LOV alternativt hade inte ansökt om stimulansbidrag för att göra det och 13 procent av kommunerna hade inte fattat något beslut i frågan.

¹ För 2010 och 2011 var antalet kommuner som inte ansökt om stimulansbidrag 78 respektive 42.

Kommuner som har infört valfrihetssystem

De kommuner i vilka en eller flera enskilda utförare har godkänts och där minst en person ur målgruppen har valt en enskild utförare har klassificerats som kommuner som har infört valfrihetssystem. Den 1 december 2013 hade totalt 150 kommuner i landet infört valfrihetssystem enligt LOV. Här beskrivs vad som gäller för 122 av de kommuner som infört LOV och som har besvarat enkäten.

Kombination av service- och omvårdnad är vanligast

Valfrihet är vanligast inom hemtjänsten. Vad som ingår i valfrihetssystemet varierar mellan kommunerna. Tabell 2 visar bredden på utbudet för de kommuner som har valfrihet inom flera områden.

Tabell 2. Verksamhetsområden som ingår i kommunens valfrihetssystem enligt LOV. N=122.

Verksamhetsområde	Antal kommuner	Andel i procent
Hemtjänst – serviceinsatser	119	98
Hemtjänst – personlig omvårdnad i eget boende	98	80
Hemsjukvård – enligt HSL*	23	19
Särskilt boende	9	7
Kost**	7	6
Annan biståndsbedömd insats enligt SoL***	15	12
Annan insats	26	21

* Där kommunen övertagit ansvaret för hemsjukvården. Avser inte kommuner där kommunal personal i hemtjänsten utför sjukvårdsinsatser på delegation från landstinget.

** Till exempel matleveranser

*** Vanliga exempel på verksamheter där valfrihet erbjuds är dagverksamhet, ledsagning och boendestöd.

Serviceinsatser avser t.ex. hjälp med städning och inköp. Personlig omvårdnad handlar om hjälp med påklädning, hygien, medicinering, sociala tjänster med mera.

Inom övriga områden är valfriheten inte lika utbredd. Efter service och personlig omvårdnad är valfrihet av hemsjukvård med kommunalt ansvar vanligast (19 procent). Nio kommuner (7 procent) uppger att de erbjuder valfrihet inom särskilt boende.

Även andra biståndsbedömda insatser inom SoL eller LSS kan ingå i valfrihetssystemet. De vanligaste insatserna som nämns är dagverksamhet och sysselsättning för äldre och personer med funktionsnedsättning, avlösar- och ledsagarservice, boendestöd och korttidsvistelse. Fyra kommuner erbjuder

valfrihet vid familjerådgivning. Tre kommuner har infört eller ska införa valfrihet för särskilt boende och i fem kommuner omfattas även den delegerade hemsjukvården.

Grannkommun vanlig samverkansaktör

Knappt en femtedel av de 122 kommunerna har utvecklat valfrihetssystemet i samverkan med någon annan aktör, i regel med en eller flera grannkommuner. I ett fall har samverkan skett inom ramen för regionsamverkan. Sex kommuner har samverkat med annan aktör, till exempel med en extern konsult eller med ett enskilt företag.

Information om LOV

För att systemet ska fungera måste kommunerna arbeta aktivt med att informera brukarna om möjligheten att göra egna val. I enkäten ställs frågan om hur kommunen informerar målgruppen och deras anhöriga om valfrihetssystemet (tabell 3).

Tabell 3. Typ av informationskanal. N=122.

Informationskanal	Antal kommuner	Andel i procent
Biståndshandläggare/biståndsbedömare	119	98
Kommunens webbplats	119	98
Broschyrer/presentationsmaterial	113	93
Träffar med organisationer	77	63
Brev/utskick	33	27
Träffar med målgrupp eller anhöriga	32	26
Kommunens informationstidning	25	20
Spalt i lokaltidning	14	11
Kommunguide eller dylikt	11	9
Andra informationskanaler	12	10

De främsta informationskanalerna var biståndshandläggarna och kommunernas webbplatser (98 procent) samt därefter broschyrer och annat presentationsmaterial (93 procent). Biståndsbedömaren har en central roll i hänvisningen till den kompletterande informationen.

Omkring 63 procent av kommunerna anordnar särskilda träffar med intresseorganisationer som till exempel pensionärsorganisationer och organisationer för personer med funktionsnedsättning. Vid dessa träffar får utförarna möjlighet att presentera och marknadsföra sig. Drygt 30 procent av kommunerna annonserar också i lokalpressen eller i kommunens informationstidning.

Andra informationskanaler som nämns är till exempel äldrelotsar (Örebro), föräldramöten i skolan (Linköping), radio (Svalöv), seniorcentral (Tranås) med flera. Fem kommuner har i anslutning till denna fråga kommenterat att de för närvarande saknar utförare och att informationen därför inte är särskilt aktiv.

Informationen handlar i följande ordning om: vilka tjänster som omfattas av systemet (96 procent), utbud av utförare (94 procent), byte av utförare (94

procent), hur man väljer utförare (93 procent), ickevalsalternativ (93 procent), avgifter (84 procent) och eventuella tilläggstjänster (71 procent).

I kommentarerna nämner endast en kommun (Umeå) att information ges om hur man överklagar beslut och hur man framför synpunkter och klagomål.

Målgruppen

Sammanlagt omfattas knappt 120 000 personer av valfrihetssystem i de kommuner som ingår i denna grupp. Med målgruppen avses det antal personer som den 1 december 2013 hade pågående insatser inom de områden som ingår i kommunens valfrihetssystem enligt LOV. Valfrihetssystemet kan även omfatta insatser enligt LSS. Genomsnittlig målgrupp för de 120 kommuner i uppföljningen som infört valfrihetssystem är 973 personer, men spridningen mellan kommunerna är stor. Som mest omfattas omkring 30 000 personer i en kommun (Stockholm), medan en fjärdedel av kommunerna inte har fler än 200 personer i sina respektive målgrupper.

Frågan om hur många personer i målgruppen som valt en enskild utförare har besvarats av 116 kommuner. Grovt räknat har drygt 40 procent av målgruppen valt en enskild utförare medan något färre har valt kommunens egen regi. Omkring 16 procent av målgruppen har inte gjort något aktivt val av utförare, vilket innebär att kommunens ickevalsalternativ då har tillämpats.

Varierande stöd för ickeväljare

På en öppen fråga om hur kommunen stödjer personer som inte kan eller har svårt att välja utförare, finns en stor variation i svaren. Om den lämnade informationen inte ger den enskilde någon vägledning i valet, eller om den enskilde inte kan eller vill välja, så tycks den vanligaste modellen vara att biståndshandläggaren undersöker om den enskilde har några särskilda önskemål och sedan föreslår en utförare som bäst kan tillgodose dessa. Om det finns anhöriga eller närstående, så brukar de tillfrågas om att vara behjälpliga i valet. Om anhöriga eller närstående saknas, så är ickevalsalternativet den vanligaste lösningen. En kommun uppger att biståndshandläggaren initierar behovet av god man om anhöriga eller närstående saknas.

Det finns kommuner som arbetar mer aktivt med att bistå personer som har svårt att välja, till exempel genom lotsningstjänster, äldreombud, koordinatör, jämförartjänst och kundvalscenter som stöd i valprocessen.

En del kommuner satsar särskilt på brukare som kommer direkt från en sjukhusvistelse då behov av hemtjänstinsatser ofta initieras. I något fall används ett särskilt ”hem-team” som utför de beviljade tjänsterna i avvaktan på att den enskilde i lugn och ro kan göra sitt val. Några kommuner uppger att insatserna inledningsvis utförs av kommunens ordinarie hemtjänst och att de alternativa valmöjligheterna presenteras först då situationen har stabiliserats för den enskilde.

Ett antal kommuner svarar att man direkt informerar om ickevalsalternativet om någon inte kan eller vill välja utförare.

Egenregi vanligaste ickevalsalternativet

Enligt 9 kap 2 § LOV ska det finnas ett ickevalsalternativ för den som inte vill eller kan välja utförare. Tabell 4 visar hur kommunerna fördelar sina ickevalsalternativ till den mindre del av målgruppen som inte själv väljer utförare. Det vanligaste alternativet för icke-väljarna är kommunala utförare (52 procent) och nästan lika vanligt är att kommunerna tillämpar ett turordningssystem (47 procent) efter olika principer. Ibland ingår kommunens egenregi i turordningslistan. I ett litet antal kommuner tillämpas närhetsprincipen (5 procent) eller lottning (2 procent).

Andra modeller för ickeval kan till exempel vara att anlita den utförare som fått bäst resultat vid kvalitetsuppföljning. En kommun (Simrishamn) uppger att vid lika resultat i kvalitetsuppföljning tilldelas uppdraget den utförare som fått bäst resultat vad gäller bemötande. Några kommuner har upphandlat sitt ickevalsalternativ genom LOU. I Stockholm praktiseras antingen lottning eller närhetsprincipen beroende på vilken insats som avses. I Vaxholms kommun sköter egenregin alla insatser klockan 22.00–07.00, vilket innebär att valfriheten inte omfattar tjänster under nattetid.

Tabell 4. Typ av ickevalsalternativ. N=119.

Ickevals-alternativ	Antal kommuner	Andel i procent
Kommunens egenregi är ickevalsalternativ	62	52
Turordningssystem	56	47
Närhetsprincip	6	5
Lottning	2	2
Annan utformning	6	5

Anmärkning. Flera alternativ kan vara möjliga med olika principer för olika typer av insatser.

Omval görs enkelt, men relativt sällan

Kommunerna har olika regler för när och hur den enskilde kan göra sitt omval. Det vanligaste är att man får byta utförare när som helst och utan att behöva uppge något särskilt skäl. Bytet sker vanligtvis inom 14 dagar, men kan ta upp till en månad. Ett fåtal kommuner har begränsningar i sina omvalsregler, som till exempel Upplands-Bro (fyra gånger per år) och Uppsala (två gånger per månad). En del kommuner har olika regelsystem för olika typer av tjänster. En kommun (Salem) uppger att bytet kan ske ganska omgående.

På frågan om hur många omval som gjorts mellan december 2012 och december 2013 av dem som ingick i målgruppen vid båda tidpunkterna, svarade 28 procent av kommunerna att de inte kunnat uppskatta antalet omval, till exempel för att det saknats en samlad statistik för detta. I 25 procent av kommunerna hade inget omval gjorts under perioden. Det vanligaste svaret (från 34 procent av kommunerna) var att omval endast hade gjorts av en liten del (1–5 procent) av dem som ingick i målgruppen vid båda tidpunkterna. I 4 procent av kommunerna hade omval gjorts av fler än hälften av den aktuella

målgruppen. Mot denna bakgrund drar Socialstyrelsen slutsatsen att det är relativt ovanligt med omval inom ramen för valfrihetssystemet.

Många utförare i kommunerna

Av Socialstyrelsens uppföljning framgår att det i december 2013 fanns cirka 1 300 enskilda utförare i de kommuner som har infört valfrihet enligt LOV och som har besvarat enkäten. Uppgiften är dock osäker mot bakgrund av att utförare kan vara verksamma i flera kommuner samtidigt.

Antalet utförare skiljer sig avsevärt åt mellan kommunerna. Var tionde kommun har inte mer än en utförare, var fjärde kommun har inte fler än två utförare, medan Stockholm redovisar högst antal med 417 utförare.

I 40 procent av kommunerna fanns utförare som hade någon särskild inriktning eller specialistkompetens. Den specialkompetens som oftast nämns är språkkompetens. För så kallad "daglig verksamhet" erbjuds en mängd olika inriktningar och aktiviteter som till exempel djurskötsel, jordbruk, skogsarbete, musik, skapande verksamhet och kulturutövning i olika former. Annan specialkompetens som kan erbjudas rör till exempel demensvård, psykiska och fysiska funktionsnedsättningar, palliativ vård, hbtq (Stockholm), religion, hemmets skötsel, missbruk, hygien, med mera. En kommun kan erbjuda en folkrörelsebaserad verksamhet (Gnosjö), en annan kan erbjuda mat från olika restauranger (Alingsås).

Kvalitetsutveckling

I 2013 års utlysning av stimulansmedel för utveckling av valfrihetssystem enligt LOV prioriterades bland andra de kommuner som hade fokus på att utveckla kvalitetsaspekter för sitt valfrihetssystem, vilket gällde för 42 av de 122 kommunerna. De vanligaste alternativen var att utveckla rutiner för: uppföljning av utförarnas verksamhet (34 av 42 kommuner), information till målgruppen (19 av 42 kommuner), förfrågningsunderlag (14 av 42 kommuner) samt att utveckla rutiner för att mäta kundnöjdheten (11 av 42 kommuner). Den vanligaste metoden för att mäta kundnöjdheten var genom Socialstyrelsens nationella enkät. Kommentarer vittnar dock om kommunernas olika syn på vad som är ett lämpligt mål för kundnöjdhet. En kommun säger "NKI ska vara minst 80" (nöjd-kund-index)² och en annan "Vi säger inte att 80 procent ska vara nöjda, vi vill naturligtvis att alla ska vara nöjda".

Andra kvalitetsinsatser är till exempel utveckling av rutiner för fakturauppföljning, jämförelseverktyg, förenkling av ansökningsförfarandet med mera. Utveckling av rutiner för uppföljning av enskilda klagomål eller avvikelse rapportering noterades av sammanlagt sju kommuner. Minst vanligt var alternativet "Utveckla rutiner för byte av utförare" (en kommun).

Majoriteten (63 procent) av de svarande kommunerna hade följt upp om utförarna (både enskilda och kommunens egenregi) uppfyllt sina åtaganden enligt gällande avtal. De flesta uppföljningar har skett med viss regelbunden-

² NKI är ett kvalitetsindex som konstruerats utifrån en sammanvägning av brukarnas upplevda kvalitet inom ett antal områden.

het, varje eller vartannat år. Uppföljningsmodellerna varierar: enkäter, intervjuer, gruppmöten, tematiska uppföljningar, platsbesök, ekonomikontroll, kvalitetsrevisioner, handläggarutvärdering, granskning av avvikelser och klagomål, genomgång av förfrågningsunderlag, uppföljning av genomförandeplaner, kontroll av skatter och arbetsgivaravgifter med mera. I två kommuner (Mölndal och Mark) har ett verktyg använts ("Mobipen") där man i realtid kan följa vilka insatser som utförs och hur lång tid det tar.

I knappt hälften av fallen har kvalitetsuppföljningen av utförarna redovisats för målgruppen eller allmänheten. Det vanligaste var att dessa hade redovisats på kommunens hemsida. Flera kommuner uppgav att resultaten hade redovisats i rapporter till ansvarig nämnd och på så sätt blivit officiella genom nämndens protokoll.

På frågan om kommunen har undersökt vilken uppfattning målgruppen har om valfrihetssystemet, svarade drygt en femtedel att de hade gjort en sådan mätning, oftast genom enkätundersökning eller telefonintervjuer.

Vissa kommuner rapporterade om webbaserade system med jämförelser av utförarna grundad på den senaste brukarenkäten. Flera kommuner svarade att systematisk kvalitetsuppföljning inte hade genomförts, men att en sådan planerades för framtiden.

Det är vanligt med svårigheter

Omkring 60 procent av kommunerna som infört LOV uppgav att de hade stött på svårigheter i driften av valfrihetssystemet. De vanligaste svårigheterna var att anpassa de administrativa stödsystemen, att utveckla system för uppföljning och kvalitetssäkring, att beräkna ett rättvisande ersättningsystem och att få externa utförare att etablera sig i kommunen. Det sistnämnda tycks särskilt gälla mindre kommuner i glesbygd, med liten målgrupp och långa avstånd.

Andra svårigheter som nämnts i kommentarerna handlar till exempel om brist på insyn i verksamheten hos de externa utförarna: *"Svårigheter att få tillräcklig insyn i verksamheten på grund av annan lagstiftning"*, omval som inte görs av fri vilja: *"Kunderna gör inte alltid omval för att de vill, utan för att de måste, exempelvis på grund av konkurs eller hävningar"* och svårigheter att anpassa den egna verksamheten till en ny marknad: *"Svårigheter för egenregi att anpassa verksamheten till konkurrensutsatta verksamheter"*. En kommun lyfte behovet av en bättre samordning av kommunens verksamhet med LOV: *"Det behövs en organisation kring LOV i varje kommun. En grupp som ser över förfrågningsunderlag, ekonomi, administration och som är kontaktyta mot externa leverantörer"*.

En kommentar var odelat positiv till LOV: *"Valfrihetssystemet har gett goda resultat avseende både ökad brukarnöjdhet och ökad effektivitet – fler utförda timmar till samma kostnad"*.

Kommuner på väg att införa valfrihetssystem

I december 2013 var 27 kommuner på väg att införa valfrihetssystem enligt LOV och 20 av dem har svarat på Socialstyrelsens uppföljningsenkät.

De kommuner som är på väg att införa ett valfrihetssystem planerar ett liknande utbud som de kommuner som har ett valfrihetssystem i drift (tabell 5). Omkring 7 500 personer kommer att omfattas av valfrihetssystemet då det införs i de 20 kommuner som ingår i denna grupp. Som mest omfattas 1 300 personer i en av kommunerna.

Tabell 5. Verksamhetsområden som kommer att ingå i kommunens valfrihetssystem enligt LOV. N=20.

Verksamhetsområde	Antal kommuner	Andel i procent
Hemtjänst – serviceinsatser	18	(90)
Hemtjänst – personlig omvårdnad i eget boende	13	(65)
Hemsvårskvård – enligt HSL*	5	(25)
Särskilt boende	0	(0)
Kost**	0	(0)
Annan biståndsbedömd insats enligt SoL***	3	(15)
Annan insats	3	(15)

* Där kommunen övertagit ansvaret för hemsvårskvården. Avser inte kommuner där kommunal personal i hemtjänsten utför sjukvårdsinsatser på delegation från landstinget.

** Till exempel matleveranser.

*** Vanliga exempel på verksamheter där valfrihet erbjuds är dagverksamhet, ledsagning och boendestöd.

Anmärkning: andelarna inom parentes eftersom N är litet.

Alla utom två av kommunerna har planerat att införa valfrihet inom hemtjänst– serviceinsatser. I 13 av de 20 kommunerna kommer hemtjänst– personlig omvårdnad att ingå och i fem av kommunerna kommer hemsvårskvård enligt HSL att omfattas av valfrihetssystemet. Ingen av kommunerna har planerat att inbegripa kost eller särskilt boende i valfrihetssystemet. Andra biståndsbedömda insatser som kommer att omfattas är till exempel ledsagarservice, avlösarservice och boendestöd.

Endast en av kommunerna har utvecklat sina planer i samverkan med någon annan aktör (tre grannkommuner).

Information

Kommuner som ska införa valfrihetssystem enligt LOV måste välja strategi för att informera brukarna om hur systemet fungerar. Tabell 6 visar vilka kanaler som kommunerna kommer att använda för att informera målgruppen om valfrihetssystemet.

Tabell 6. Typ av informationskanal. N=20.

Typ av informationskanal	Antal kommuner	Andel i procent
Biståndshandläggare/biståndsbedömare	19	(95)
Kommunens webbplats	19	(95)
Träffar med organisationer	18	(90)
Broschyrer/presentationsmaterial	17	(85)
Träffar med målgrupp eller anhöriga	13	(65)
Brev/utskick	8	(40)
Kommunens informationstidning	8	(40)
Spalt i lokaltidning	7	(35)
Kommunguide eller dylikt	2	(10)
Andra informationskanaler	0	(0)

Anmärkning: andelarna inom parentes eftersom N är litet.

De vanligaste planerade informationskanalerna var biståndshandläggaren och kommunens hemsida. Träffar med organisationer, presentationsmaterial och informationsträffar med målgruppen var andra vanliga informationskanaler som planerades.

Innehållet i den planerade information kommer att handla om vilka tjänster som omfattas, hur man väljer utförare, ickevalsalternativ och byte av utförare. Information om utbudet av utförare kommer att lämnas av 17 kommuner och information om avgifter kommer att lämnas av 14 kommuner.

Stöd vid ickeval

Olika lösningar planerades för att uppfylla det lagmässiga kravet på ett ickevals-alternativ för den som inte vill eller kan välja utförare. För elva av kommunerna planerades egenregion som ickevalsalternativ, för sex av kommunerna planerades ett system för turordning vid ickevalsalternativet. Fyra av kommunerna hade ännu inte tagit ställning eller fattat beslut i frågan om ickevalsalternativ.

Hur stödet till den enskilde skulle utformas var inte klart för alla kommuner i denna kategori. Saklig information från biståndshandläggaren nämndes dock av flera kommuner, liksom hjälp från god man, anhöriga och närstående.

Kvalitetsutveckling

Vid fördelningen av stimulansmedel för 2013 prioriterades som nämnts ovan de kommuner som hade fokus på att utveckla kvalitetsaspekter i sitt valfrihetssystem, vilket var fallet för 12 av de 20 kommunerna i denna kategori. Kvalitetsarbetet gällde främst att utveckla rutiner för förfrågningsunderlag, att utveckla rutiner för uppföljning av utförarnas verksamhet och att utveckla rutiner för ickevalsalternativ. Två kommuner planerade rutiner för uppföljning av enskilda klagomål och lika många planerade rutiner för avvikelserapportering.

Svårigheter

Knappt hälften av kommunerna hade stött på problem i samband med förberedelserna av valfrihetssystemet. Att bedöma ekonomiska konsekvenser, att beräkna rättvisande ersättningsnivå och att anpassa de administrativa stödsystemen svarar för flest noteringar i enkätsvaren. I kommentarerna ges exempel på svårigheter: *”Att räkna ut timersättningar som stämmer”* och *”Att få balans i direkt tid/indirekt tid gällande egenregion”*. En kommentar rör beslutsprocessen: *”Politisk oenighet har komplicerat processen”*.

LOV sätts i drift 2015

För 15 kommuner kommer valfrihetssystemet att sättas i drift under 2014, för fyra av kommunerna kommer det att ske 2015–2016 och en kommun vet inte när det kommer att ske. Två av kommunerna har redan publicerat sitt förfrågningsunderlag på valfrihetswebben ³.

Fem av de 20 kommunerna har svarat att det finns förbehåll i beslutet om införande av LOV, i den meningen att valfrihetssystemet kan försenas eller begränsas till sin omfattning. För tre av kommunerna gäller förbehållet om systemet kommer att medföra ökade kostnader och för två av kommunerna gäller förbehållet om systemet kommer att innebära en lägre kvalitet i de utförda insatserna.

³ Kommuner som infört valfrihetssystem är skyldiga att ha en löpande annonsering i en nationell databas, den så kallade valfrihetswebben. Leverantörer som är intresserade kan när som helst ansöka om att delta i systemet.

Kommuner som inte har fattat beslut

I december 2013 hade 37 av de kommuner som beviljats stimulansbidrag ännu inte fattat beslut om att införa valfrihetssystem. I denna grupp finns två huvudsakliga kategorier, dels små kommuner som på grund av sin storlek tvekar inför beslutet, dels några större kommuner däribland Göteborg, Norrköping och Luleå. Av de 37 kommuner som ingår i denna grupp har 24 kommuner besvarat Socialstyrelsens enkät.

En tredjedel av kommunerna anger att de ska fatta beslut under 2014, medan två tredjedelar inte kan ange någon tidpunkt för beslut. Som orsak till att beslutet dröjer uppger de flesta (17 kommuner) politiska skäl. En kommun hänvisar till att *"LOV inte har fallit väl ut i grannkommunerna och det gör att motivationen för LOV är liten"*. En annan kommun vill avvakta resultatet från utredningen Framtidens valfrihetssystem [1] och en tredje hänvisar till politisk oenighet.

De kommuner som utreder valfrihetssystem har ett liknande planerat tjänsteutbud som de kommuner som har beslutat att införa ett valfrihetssystem eller som redan har ett valfrihetssystem i drift. De vanligaste planerade insatserna är hemtjänst-serviceinsatser (23 kommuner) och hemtjänst-personlig omvårdnad (17 kommuner) (tabell 7). Två av kommunerna har även planerat att särskilt boende ska omfattas av valfrihetssystemet. Omkring 20 500 personer omfattas idag av sådana hemtjänstinsatser i de aktuella kommunerna, som minst cirka 100 personer och som mest cirka 12 600 personer.

Tabell 7. Verksamhetsområden som har ingått i kommunens utredning om valfrihetssystem enligt LOV. N=24.

Verksamhetsområde	Antal kommuner	Andel i procent
Hemtjänst- serviceinsatser	23	(96)
Hemtjänst – personlig omvårdnad i eget boende	17	(71)
Särskilt boende	2	(8)
Hemsjukvård – enligt HSL*	1	(4)
Annan biståndsbedömd insats enligt SoL**	1	(4)
Kost ***	0	(0)
Annan insats	2	(8)

* Där kommunen övertagit ansvaret för hemsjukvården. Avser inte kommuner där kommunal personal i hemtjänsten utför sjukvårdsinsatser på delegation från landstinget.

** Vanliga exempel på verksamheter där valfrihet erbjuds är dagverksamhet, ledsagning och boendestöd.

*** Till exempel matleveranser.

Anmärkning: andelarna inom parentes eftersom N är litet.

En utveckling av kvalitetsaspekter i valfrihetssystemet hade planerats för 10 av de 24 aktuella kommunerna. De två vanligaste insatserna gällde att utveckla rutiner för förfrågningsunderlag (åtta kommuner) och att utveckla rutiner för uppföljning av utförarnas verksamhet (sex kommuner).

En mindre del, fyra av de 24 kommunerna, uppger att de har stött på svårigheter i utredningen om valfrihetssystem enligt LOV. För två av kommunerna har svårigheterna gällt att engagera tillräckligt många lokala utförare. För en kommun är problemet att kostnaderna för egenregi är betydligt högre än ersättningen till de externa utförare som används i dag. I valfrihetssystem enligt LOV måste ersättningarna vara lika, och hur man ska komma dit är inte självklart för kommunen.

Kommuner som beslutat att inte införa valfrihetssystem

Socialstyrelsens uppföljning i december 2013 visar att 42 kommuner har beslutat att inte införa valfrihetssystem enligt LOV och av dem har 27 kommuner besvarat Socialstyrelsens enkät. Vid förra uppföljningen 2012 var antalet 35, vilket innebär att ytterligare sju kommuner bestämt sig för att inte införa LOV. Omkring 10 000 personer skulle ha omfattats av valfrihetssystemet om de kommuner som ingår i denna grupp hade infört ett sådant i december 2013.

De aktuella kommunerna består huvudsakligen av glesbygdskommuner med några undantag, där det mest tydliga är Malmö. Som orsak till beslutet att inte införa LOV har 22 av de 26 kommuner som besvarat frågan angivit politiska skäl. För 12 kommuner bidrar även ekonomiska skäl till att inte införa valfrihetssystem enligt LOV (tabell 8).

Tabell 8. Vad var orsaken till att valfrihetssystem inte infördes? N=26

Orsak till att LOV inte infördes	Antal kommuner	Andel i procent
Politiska skäl	22	(85)
Ekonomiska skäl	12	(46)
Administrativa skäl	2	(8)
Andra skäl	4	(15)

Anmärkning: andelarna inom parentes eftersom N är litet.

I kommentarerna sägs bland annat: ”Politiskt finns inget stöd för LOV. Det är irrationellt i glesbygd, inte minst mot bakgrund av att transporterna mångdubblas” (Strömsund). Samma tema uppger en annan kommun (Ydre): ”Lågt intresse från utförare på grund av få vårdtagare i kommunen... redan idag oproportionerligt höga kostnader”. Från tätorten Malmö lyfts till exempel frågan om ”Utmaningar kring nyckelhantering hos brukare som inte själva kan öppna” och ställningstagandet ”Fler möjligheter med större valfrihet utan LOV”.

För 25 av de 26 kommunerna finns inga förbehåll i det fattade beslutet. Från den kommun som anfört att det finns förbehåll, sägs att en beställar- och utförarorganisation ska införas innan ett valfrihetssystem enligt LOV kan bli aktuellt i kommunen.

Mot bakgrund av vad som framkommit ovan, anser Socialstyrelsen att det finns anledning att tro att de många glesbygdskommunerna i denna grupp inte är en tillfällighet, utan en konsekvens av att valfrihetsmodellen innebär större utmaningar för kommuner i glesbygd än för kommuner i tätort.

Kommuner som inte har sökt stimulansbidrag

Socialstyrelsen har sedan 2008 beviljat stimulansbidrag till 256 kommuner för att utreda och eventuellt införa valfrihetssystem enligt LOV. Det innebär att det är 34 kommuner som inte har sökt stimulansbidrag för att utreda eller utveckla valfrihetssystem enligt LOV.

Det är en tydlig överrepresentation av kommuner med vänsterorienterad majoritet i kommunfullmäktige (gäller för 30 av de 34 kommunerna) bland dem som valt att inte ansöka om stimulansbidrag. En av kommunerna har borgerlig majoritet (Tibro) och tre kommuner har blocköverskridande majoritet i kommunfullmäktige (Karlshamn, Lilla Edet och Nässjö) [3].

Eftersom dessa 34 kommuner inte har ingått i Socialstyrelsens uppföljning, så är det svårt att veta vad orsaken är till det svaga intresset för LOV. Utöver ideologiska skäl kan även kommunens storlek spela in. Många av kommunerna i denna grupp är små kommuner i glesbygd, vilket kan vara en möjlig anledning till att valfrihetssystemet inte har utretts från början.

Referenser

1. Framtidens valfrihetssystem – inom socialtjänsten (SOU 2014:2)
2. Stimulansbidrag LOV – delrapport 2013. Stockholm: Socialstyrelsen; 2013
3. Politisk majoritet i kommunerna; Sveriges Kommuner och Landsting. Utdrag 2014-02-04; Tillgänglig via:
http://www.skl.se/kommuner_och_landsting/om_kommuner/politiskt_styre_i_kommunerna

Bilagor

Bilaga 1. Fördelning av 2013 års stimulansbidrag per kommun

Kommun	Beviljat belopp
Ale kommun	400 000
Bjurholms kommun	650 000
Borgholms kommun	260 000
Essunga kommun	99 000
Färgelanda kommun	500 000
Gagnefs kommun	600 000
Grästorps kommun	245 000
Halmstads kommun	390 000
Hammarö kommun	475 000
Hultsfreds kommun	650 000
Hällefors kommun	825 000
Högsby kommun	100 000
Hörby kommun	189 777
Järfälla kommun	401 000
Karlsborgs kommun	150 000
Karlskrona kommun	224 000
Krokoms kommun	300 000
Kungsbacka kommun	38 000
Laholms kommun	655 000
Lekebergs kommun	551 000
Lessebo kommun	800 000
Lunds kommun	50 000
Lysekils kommun	457 474
Mariestads kommun	550 000
Mölnåls stad	200 000
Mörbylånga kommun	650 000
Orust kommun	464 000
Sigtuna kommun	160 000
Sjöbo kommun	145 000
Sotenäs kommun	89 000
Strängnäs kommun	900 000
Svalövs kommun	200 000
Torsås kommun	200 000
Tyresö kommun	250 000
Varbergs kommun	400 000
Vaxholms stad	350 000
Vellinge kommun	150 000
Vingåkers kommun	174 000
Ärjängs kommun	300 000
Ätvidabergs kommun	200 000
Älvdalens kommun	520 000
Älvsbyns kommun	387 749
Österåkers kommun	50 000
Summa	15 350 000

Bilaga 2. Beslutsläget i samtliga kommuner 1 december 2013. (N=150)

Kommuner som har valfrihetssystem enligt LOV i drift			
Ale	Kristianstad	Stockholm	Älmhult
Alingsås	Klippan	Storuman	Älvkarleby
Aneby	Krokom	Strängnäs	Ängelholm
Arvika	Kungsbacka	Sundbyberg	Örebro
Avesta	Kungälv	Sundsvall	Örkelljunga
Boden	Kävlinge	Sunne	Östersund
Bollebygd	Landskrona	Svalöv	Österåker
Bollnäs	Leksand	Svedala	Östhammar
Borås	Lerum	Svenljunga	Östra Göinge
Danderyd	Lidingö	Säffle	
Ekerö	Linköping	Sävsjö	
Eksjö	Ljungby	Söderhamn	
Enköpings	Ljusdal	Södertälje	
Eslöv	Lomma	Tanum	
Fagersta	Lund	Tierp	
Falkenberg	Mark	Tjörn	
Falun	Markaryd	Tranemo	
Finspång	Mellerud	Tranås	
Färgelanda	Motala	Trelleborg	
Gislaved	Mullsjö	Trosa	
Gnesta	Munkedal	Tyresö	
Gnosjö	Mölnadal	Töreboda	
Grästorps	Mönsterås	Täby	
Gotland	Mörbylånga	Uddevalla	
Gävle	Nacka	Ulricehamn	
Habo	Nordanstig	Umeå	
Halmstad	Norrköping	Upplands Väsby	
Haninge	Nykvarn	Uppsala	
Haparanda	Nyköping	Uppvidinge	
Heby	Nynäshamn	Vaggeryd	
Helsingborg	Osby	Vallentuna	
Hjo	Partille	Vara	
Huddinge	Robertsfors	Varberg	
Hudiksvall	Rättvik	Vaxholm	
Håbo	Sala	Vellinge	
Härnösand	Salem	Vetlanda	
Högsby	Sigtuna	Vimmerby	
Härryda	Simrishamn	Vindeln	
Hässleholm	Sjöbo	Vingåker	
Höganäs	Skara	Vårgårda	
Järfälla	Skurup	Värmdö	
Jönköping	Skövde	Värnamo	
Karlskrona	Sollentuna	Västervik	
Karlstad	Solna	Västerås	
Katrineholm	Sotenäs	Växjö	
Kinda	Staffanstorps	Åmål	
Knivsta	Stenungsund	Åre	

Kommuner som är på väg att införa valfrihetssystem enligt LOV N= 27

Burlöv	Laholm	Älvdalen
Båstad	Lekeberg	Öckerö
Essunga	Lessebo	Örnsköldsvik
Falköping	Lysekil	
Gagnef	Mariestad	
Grums	Nora	
Hammarö	Nordmaling	
Hertljunga	Ovanåker	
Hultsfred	Söderköping	
Hörby	Torsås	
Höör	Upplands-Bro	
Kalmar	Åstorp	

Kommuner som inte beslutat om valfrihetssystem enligt LOV N=37

Alvesta	Kil	Sollefteå	Ödeshög
Askersund	Kiruna	Strömstad	
Bjurholm	Luleå	Surahammar	
Borgholm	Malung-Sälen	Timrå	
Dals-Ed	Mjölby	Tomelilla	
Eda	Munkfors	Vadstena	
Emmaboda	Norrköping	Vansbro	
Göteborg	Orust	Ystad	
Hallsberg	Orsa	Ånge	
Hällefors	Perstorp	Årjäng	
Kalix	Piteå	Åsele	
Karlsborg	Ronneby	Älvsbyn	

Kommuner som fattat politiskt beslut om att inte införa LOV N=42

Arboga	Hallstahammar	Malmö	Ydre
Arvidsjaur	Hedemora	Malå	Åtvidaberg
Bengtsfors	Hofors	Mora	Övertorneå
Berg	Hylte	Norberg	
Borlänge	Härjedalen	Ockelbo	
Boxholm	Karlskoga	Oskarshamn	
Bromölla	Kristinehamn	Ragunda	
Bräcke	Kumla	Strömsund	
Eskilstuna	Kungsör	Säter	
Filipstad	Laxå	Tingsryd	
Forshaga	Lindesberg	Valdemarsvik	
Gullspång	Ljusnarsberg	Vilhelmina	
Götene	Lycksele	Vänersborg	

Kommuner som inte ansökt om stimulansbidrag N=34

Arjeplog	Karlshamn	Olofström	Sölvesborg
Bjuv	Kramfors	Oxelösund	Tibro
Botkyrka	Köping	Pajala	Tidaholm
Degerfors	Lidköping	Sandviken	Torsby
Dorotea	Lilla Edet	Skinnskatteberg	Trollhättan
Flen	Ludvika	Skellefteå	Vännäs
Gällivare	Norsjö	Smedjebacken	Överkalix
Hagfors	Nybro	Sorsele	
Jokkmokk	Nässjö	Storfors	